

Pozitivna kritika uopće, pa dakle i njemačka pozitivna kritika nacionalne ekonomije, ima da zahvali za svoje pravo osnivanje ne samo tim piscima koji su se kritički bavili nacionalnom ekonomijom već i Fojerbahovim otkrićima, protiv čije su Filozofije budućnosti i Teza za reformu filozofije^[B] u "Anekdota" - i pored toga što su obilno iskorištavani - sitničava zavist jednih i stvarni bijes drugih, izgleda, stvorili pravu zavjeru šutnje.

Pozitivna humanistička i naturalistička kritika počinje tek sa Fojerbahom. Delovanje Fojerbahovih spisa utoliko je sigurnije, dublje, obuhvatnije i trajnije ukoliko je nečujnije; poslije Hegelove Fenomenologije i Logike^[F] to su jedini spisi u kojima je sardžana zbiljska teorijska revolucija.

Završno poglavlje ovog spisa, kritičko razračunavanje s Hegelovom dijalektikom i filozofijom uopće, smatrao sam, nasuprot kritičkim teolozima^[G] našeg vremena, potpuno nužnim zato što takav rad dosad izvršen - nužna netemeljitost, jer čak i kritički teolog ostaje teolog, dakle, ili mora poći od odredjenih filozofskih pretpostavki kao autoriteta, ili ih, ako su mu se u procesu kritike i uslijed tuđih otkrića pojavile sumnje u filozofske pretpostavke, napušta plašljivo i neopravdano, od njih apstrahira i samo još negativnim, nesvjesnim i sofističkim načinom otkriva svoje robovanje njima i srdžbu na to robovanje.

(... samo negativno i nesvjesno ispoljava na taj način da djelomično neprestano ponavlja uvjeravanje o čistoti svoje vlastite kritike, a djelomično, da bi skrenuo pažnju promatraca kao i svoju vlastitu pažnju s nužnog razračunavanja kritike s njenim izvorom - Hegelovom dijalektikom i njemačkom filozofijom uopće - da bi skrenuo pažnju sa tog nužnog uzdizanja moderne kritike iznad njene vlastite ograničenosti i sirovosti, pokušava naprotiv da proizvede utisak kao da kritika ima posla još samo s ograničenim oblikom kritike izvan nje - možda onom iz 18. stoljeća - i s ograničenošću mase. Napokon, kad se otkrije suština njegovih filozofskih pretpostavki - kao što je to učinio Fojerbah - kritički teolog se pretvara kao da je on to sam izvršio; on se pretvara tako što rezultate onih otkrića, budući da ih sam ne može razraditi, baca kao parole protiv pisaca koji su još obuzeti filozofijom; s druge strane, on uobražava da se čak uzdigao iznad tih otkrića, operirajući potajno, podmuklo i skeptično protiv Fojerbahove kritike Hegelove dijalektike onim elementima te dijalektike koje još ne nalazi u toj kritici i koje mu još ne podnose na korišćenje u kritički razradjenom obliku; on sam nije